

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Власник: Државна Штампарија

Издаје суботом

Одговорни уредник: С. Рамадановић

Говор Његовог Величанства Краља Господара

15. овог мјесеца у Владином Дому

Драги моји Црногорци,

Свагда сам био проникнут вјером у племенитост Својега народа, а племенит може бити само јунак; свагда сам вјеровао у његову оданост Мени и Моје Дому, а такав може бити само честит народ; никада нијесам посумњао у родољубиве осјећаје његове, а то с тога што је свакада прискакао у помоћ роду своме и за њега крв лио. Ваши осјећаји, вјерни Моји, изражени сада Мени, приликом овога нашег трострукога славља, дошли су, да Ме у тој вјери мојој још више учврсте.

Ја се радујем што је тако. Та је радост толика, да је Моја душа слаба, да јој станем на пут да се не ода.

Прелиставајући листове наше ближе и даље прошлости, нашли сте пуно лијепих ријечи, да за напредак Црне Горе за ово педесет година благодарите Мени. Колико од тога Мени припада, измјериће потомство, а ја ћу сада да кажем и вама и потомству, да сам ја могао успијевати, колико сам успијевао, само с оваким народом, а на темељу који су у овој земљи ударили мудри и славни Господари, Моји претходници. Народ Мој јак духом, јак мишицом, јуначки издржљив и свјестан своје велике прошлости, а послје и слојан око Мога Пријестола, он је био она родна земља, која је посијано зрно са љубављу притисла на своје груди, и послје донијела плод, који је многоструко наградио вриједнога сијача. Без те и такве земље угинуло би свако зрно.

И напредак у земљи и углед с поља могао је бити постигнут само врлинама Мојега народа. Он је дао руке, које су сабљом сјекле; он снагу, која је планине крчила; он срце, које је куцало све за Српство; он је, најзад, рађао синове, који нијесу потамнили јуначку славу својих предака. Претцима нашим слава и вјечни покој! — Само с таквим народом могао сам успијевати, а уз братску припомоћ православне Русије.

Послје педесет година мукотрпнога рада стали смо данас да одахнемо. Сјећајући се преко каквих смо тешкоћа Црне Горе прелазили, крчећи пут љутим крвавим и бескрвним борбама, не бисмо били људи, ни земаљска бића, када се на данашњи дан не бисмо радовали. Златни пир Мојега Богом благословенога брачног живота увећава овај Мој празник, увећава присуство Мојега милог Зета, Краља лијепе Италије. Ја и Моја Супруга, Краљица Милена, спајамо наша срца с вашима и заједно с вама славимо Бога, који нас је доведе довео. Здружени наши осјећаји чине данас један плам на огњишту наше заједничке Отаџбине.

Тај се пламен никада утулио није, а данас је букнуо новим животом. Прошлост, пуна јуначких опасности, није га угасила, а то нам јемчи, да се неће угасити ни у будућности, која је мање погибаона. Напротив, ту ће се разлистати пуном снагом и на далеко свијетлити свима, који српски мисле и осјећају. Божја је воља била, да данашњи дан буде у повјесници наше Отаџбине то, што је камени знак на дугом путу, гдје скреће ближе ка циљу. Проглас Краљевине је тај

велики знак. Он ће као горостас стојати пред очима нашега потомства. С висине његове посматраће оно прошлост и нас у њој. Имаће чиме и с киме да се поноси. Дивиће се снажним плећима вашим, на која сте данас подигли нашу Отаџбину, прву обновљену Краљевину Немањинске Зете, и тиме вратили славне дане моћних зетских Господара. Васкрсли сте заједно са Мног обамрло историјско право наше, вратили сте земљи њено старо Краљевско достојанство.

Дубоки су темељи овој обновљеној Краљевини нашој. Они силазе до некадашњих зетских Краљева Војислава, Михаила и Бодина. Вријеме је рушило само оно, што је над земљом било, али што је изидано било у њој и што је усађено било у срцима слободних горштака ових планина, то ниједан силник, који је на нашу Отаџбину насртао, није могао порушити. На томе дубоком темељу почели смо ми зидати, и данас ево старог Краљевства нашег опет да блиста под сунцем небеским. Савили смо над њим свод од благослова Божјег и прибирамо народ свој за даље прегнуће на путу напретка и јачања.

Ја се тврдо уздам, да ће просвијећена Европа, која је до сада вазда уважавала жртве, које је Књажевина Црна Гора приносила на олтар слободе и напретка, гледати у обновљеној Краљевини на овој страни Српства јемство и залог за одржање мира у овим крајевима.

Ово, што смо стекли и што је данас ту, можемо правилно цијенити само, кад сравнимо с оним, што је било прије педесет година, да не идемо даље. Мало је времена да се на томе овдје дуже задржамо. То сте у осталом учинили ви, вјерни Моји великодостојници, у вашим данашњим говорима. Посебне прилике наше и оне исполинске борбе, које смо издржали, дају тим успјесима нарочиту цијену — већу него да су били постигнути у приликама погодним. Ни будућност наша неће бити без јуначких тешкоћа, али, уздајмо се у Бога, савладаћемо и њих.

Работницима из прошлости нека је слава, — вама, који сте Ми помагали у садашњости, хвала! Хвала свему моје јуначком народу! Не клонимо, него са овога прага новог живота пођимо јуначки опет напријед. Отаџбина то од нас захтијева, а кад она од нас то тражи, дужност је света, да јој се одазовемо без обзира на жртве, које смо примијели, и на зуб времена, који наше снаге троши.

Вријеме је и Моје лице избраздало, али срце Моје, ово српско срце Моје, бразда нема. Прекаљено је оно у дугим борбама и раду; свјеже је, да и даље иде у корак с отуцајима новог времена. Оно је и сад, као што је било вазда и до сада, кадро да очинском љубављу загрли све вас, сву Црну Гору и сав Мој добри народ, који је био и који ће и на даље вазда бити Моја потоња љубав и потоње Моје свјетило. Слава теби народе Мој! Живјела јуначка Отаџбина наша! Славна и благословена била и ти обновљена Краљевина наша! А вама, вјерни Моји, нека је на вашим родољубивим изјавама и опет Моја најтоплија захвалност! —

Свечани дани Црне Горе

По раније утврђеном програму, прослава педесетогодишњице владања Његовог Величанства Краља Николе I. и Златног Пира Њихових Величанстава Краља и Краљице почела је у суботу 14. о. мј. у 5^{1/2} послје подне звоњењем звона са свијех мјесних цркава и 21 топовским метком. У исто доба одслужена је у манастирској цркви вечерња, а кроз варош, која је била окићена заставама, гирландама, славолицима, грбовима и сходним иницијалима и натписима, прошла је музика свирајући одабране комаде.

У исто вријеме оглашено је звоњењем звона и топовском палбом наступање свечаности и по унутрашњости Црне Горе.

У 9 сати у вече почело је сјајно освјетљење вароши, које је било још више увећано новоуведеним електричним освјетљењем престонице. Међутим се на Обилића Пољани спремала и величанствена бакљада, која је имала поздравити Узвишене Слављенике.

Око 10 сати бакљада је с музиком дошла пред Двор, гдје су пјевачка друштва поздравила Њихова Величанства, која су с члановима Краљевске Породице и Високим Гостима била на балкону, пјевањем народне химне, а затим је предсједник Општине г. Ј. Дрљевић поздравио Његово Величанство овим говором:

Господару!

Милошћу, којом Си владао љубљеном Ти Црном Гором ево слава Богу, педесет година; љубављу, којом Си пола вијека уздигао Твоје горштаке на бојним пољанама крилима твојих витешких подвига до славе вјекотрајне; са надземаљском стрпљивошћу, којом Си у часовима тежих искушења, која бијаху тако честа, улијевао малодушницима вјеру у успех и готовост на дјела нова; одликују грађане славе Ти пријестонице Највишом дозволом, да на моја уста даду израза, како своје вјековне, никада неусколебане вјерности према Теби и Твојем Узвишеном Дому, тако и своје не мање радости и среће, што су доживјели, да славе славу над славама, да се поклоне са страхопоштовањем величанствене тријумф дјела Твојих, културном напретку некадашње слабе сламке, узвишане вихоровима хијенских апетита, а данашње Твоје, у свијету угледне и славом овјечане Црне Горе. Са неисцрпиво великодостојношћу величине Твоје одликују нас најмилиствима дозволом, да први вјесник свесрпског славља буду усклик из пуних груди наше вјерности: Живио Велики Слављеник!

Витешки Господару!

Прије педесет година, када је промисао Свевишњега одредио Твојему генију, да настави дјело славних Ти предака, Твоја држава бијаше земља без градова; Твоји државници неписмени племенски старјешине; Твоја војска дисциплинована храброст шаке горштака; Твоја муниција преливена слова цетињске штампарије, а Твој интернационални положај још довољно непризната међународно-правна индивидуалност Твоје државе.

Ипак, Ти се нијеси устручавао очајне побједе подјармљене браће твоје ведрити вјером у Твоју и Твоје државе ослободилачку моћ, и тиме примити на Себе дужност вођења оних крвавих ратова ослобођења, који испреплетеним чудесним покољима очајних судара у кланцима црногорски и херцеговачким, вјечним очевидцима још невиђеног презирања смрти, представљају највеличанственију епо-

пеју, што ју памти историја човјечаства. Крвава крешева око Никшића, Подгорице, Бара и Улциња набрецаће витештвом груди и потоњих нараштаја Твога јуначкога народа.

Твој Вучи-До, најљепши алем у круни твога херојизма, та вјечно неогоненућа загонетка и највјешћим стратегијским умовима, остаће вјечним свједоком вјечне истине: да балкански владалац стиче вјечни живот само надземаљским презирањем живота.

Твоја вучедолска победа, скинута мачем са мача десет пута јачег, а уз то до фанатизма храброг непријатеља, залијечила је крвљу побједољачког тријумфа ране косовске трагедије, и тиме попела Тебе на Трон, највеличанственији што га свијет памти, на Трон Цара јунака, а витештво Твојих соколова наградила великим именом косовских осветника.

Крст, направљен од мачева Обилићевог и Твог, са натписом: Вучи-До или Косово, остаће одлучношћу своје алтернативе, вјечни символ српског херојизма, неизмјенива садржина српске државне идеје, државни програм и посљедњих српских нараштаја.

Српски гуслари чуваће пламен свијеће Твоје бесмртности у храму вјечности косовских јунака, са чијим ће именима и Твоје живјети док је Срба и гуслара. А каснија покољења, она која непристрасно дјела суде, завидиће нама, који вечерас имамо срећу поздрављати вучедолског Побједника са ускликом: Живио Цар Јунака!

Узвишени Господару!

Положај, у ком си се налазио прије ратова за ослобођење, обиљежен је, како рекох, скоро апсолутним недостатком и најобичнијих услова како за виши степен државне организације тако и за иоле јачи покрет у правцу културног и економског унапређења народа.

Ријешењу проблема унутрашњег уређења државе морало је дакле, по природи саме ствари, нужно претходити дјело Твојих ослободилачких подвига. Зато твоји ратни успјеси нијесу за Тебе ни могли значити право на одмор. Али Твоје генију, са крилима побједољачког тријумфа Твога вучедолског мача, биле су ближе сфере надземаљских региона од могућности мирних, ладно прорачунатих државничких подвига на културном и економском унапређењу Твоје државе. Неодољиву снагу Његове пјеснички необуздане експанзивности могла је трајно задржати на сувопарној бризи око земаљских послова само моћ надземаљске љубави и нежности Њеног Краљевског Величанства, Твоје вјерне Љубе, наше Узвишене Владарке.

Твој мач дао је Теби и Твојем народу неувелу славу, а Она срећу, обезбиједивши здравим изданцима славне Династије продужење Твојих дјела и пренашање Твојих успјеха и славе на будућенараштаја. Нека јој је вјечна хвала!

Дична Владарко!

Са милоштом Народне Мајке, којом Си педесет година награђивала народ Твој, прими од нас цвијеће са Вучијег-Дола, са пољане славе Онога, коме си дала све, што небо на земљи може дати. Живила нам још дуго срећна у срећи, на радост и срећу народу Твојем!

Велики Слављениче!

Данас, када славимо ратну славу и културне успјехе Твојих полу-вјековних напора, опрости, што нам је пријатно сјећати се онога, што имасмо натраг педесет година. Твоја тадашња престоница, онда са Ријеком Црнојевића једина варошица у Твојој држави, са сво-

јих десетак сламом покривених кућица, представљала је, како својим положајем на подножју неболомнога чувара земних остатака славнога Ти Претка Пјесника, тако и беспутним одликама непроходних бедема својих околних брда, више неко чудно склониште, него центар било каквога политичкога живота. О просперисању виших државних интереса у времену апсолутног недостатка вароши, природног ослонаца за иницирање културних и економских покрета на иоле широј основи, природно је, да није могло бити ни говора.

Унутрашње устројство државе, ни у ком правцу државне дјелатности није могло добити ни најосновније атрибуте свога појма. Тек територијално утростручена Црна Гора са варошима, којима Ти даде слободу, могла је коракнути путем јачег културног и економског напретка. Да успјеси државника не изостану за успјесима стратега, пошло је за руком Твојој државничкој мудрости за цигла два деценија снабдјети земљу свима потребним законима и дати њеној управи све атрибуте савремене државне организације. Културно и економско јачање Твога народа обезбиједио си, уз пркос скромности средстава, која Ти стајаху на расположењу, давањем убрзане аутомобилске комуникације кроз најстравицијне кланце Црне Горе и спајањем унутрашњости са нашим слободним приморјем жељезничком пругом. Просвјетни ниво Твојих горштака дигла је култура и просвјешћеност Твоје душе довољним бројем просвјетних завода и других културних установа. У племенитим настојавањима за правилан развитак Твоје државе, здрава концепција Твојих државничких погледа није се узстезала крунисати дјело државног уређења уставним гаранцијама грађанских слобода Твојих соколова, који су заједно с Тобом поднијели толико жртава за слободу.

Да дјело Твога стваралачког генија буде потпуно, извојевао си за Себе положај и углед у свијету достојан славе вучедолског побједника, и тиме Црну Гору уздигао од толериране међународноправне индивидуалности до висине пуноправног члана међународне заједнице.

У овоме тренутку, када српски народ има срећу славити први јубилеј педесето-годишње владавине српског владоца, а Црна Гора тријумф славе свога оружја и свога културнога напретка, грађани славне Ти престонице, најстарије међу својим другарицама престоницама данашњих братских словенских држава на Балкану, срећни су и горди, што имају част бити први вјесник великог славља, кличући Оцу Нове Црне Горе: Живио Велики Слављеник!"

Говор предсједника Општине праћен је бурним клицањем, а кад се је и Њено Величанство Краљица појавила на балкону, народ Ју је обасипао цвијећем са Вучијег Дола. Иза тога је опет отпјевана народна химна и „Онам’ онамо“, па се бакљада уз свирање музике и весело пјевање вратила истим редом на Обилића Пољану. Народна је весеље по свој вароши трајало до касно у ноћ.

Први дан свечаности. Почетак свечаности првога дана, 15. о. мј., оглашен је у 5 сати изјутра звоњењем звона са свих цркава како на Цетињу тако и по унутрашњости, а у исто доба музике су са фанфарама свирајући обишле улице престонице.

У 6^{1/2} сати изјутра на глас три топовска метка заузели су војска и корпорације одређена им мјеста испред Двора и до Манастира, гдје

је у 7 сати почела свечана архијерејска служба, на којој је одговарало Биоградско Пјевачко Друштво. Прије благодарења дошли су у цркву у свечаном ходу и Узвишени Слављеници са свима члановима Краљевског Дома, Високим Гостима и Њиховим пратњама. Њихова Величанства поздрављао је од Двора до цркве многобројни народ најодушевљенијим бурним клицањем.

По свршетку благодарења Високопреосвештени г. Митрополит Митрофан поздравио је са царских двери Његово Величанство Краља Господара овим говором:

Величанство, Благовјерни Краљу и Господару,

Свети и велики Цар Давид, у својој дубокој побожности, обраћен Господу рекао је: „Боже, Царство Твоје, Царство је свију вјекова, а владавина Твоја прелази са једног нараштаја на други.“

Величанство, Узвишени Краљу и Господару,

Вјековном праксом људског живота у дјелу збиља и потврђују се горње ријечи Цара Давида. Јер Бог, као вјечни цар, у чијој власти стоје времена и љета, и који управља земљама и народима, по свему вјечноме промислу, по својој светој и Божанственој вољи и правди подиже земаљске престоле, и на њима поставља оне изабранике, које је у небесном свом свијету одредио, да владају, суд и правду дијеле народу Његовом.

Величанство,

Овакви удио велике милости Божје, нешто више од 200 година побожно и витешки носише Твоји Славни Претци, који сјајно и мудро владаше Црном Гором и побједоносно очуваше њену самосталност.

Величанство,

Ова милост Божја прије пола вијека, са Твојијех Славнијех Предака нашљедствено и на Тебе је пријешла. Ти си је знао сачувати, јер у владалачком животу Твом, главна девиза била Ти је Бог и правда.

Бог, коме Твоји Славни Претци и Ти — Господару — побожно и праведно служиш, увидио је, да је двовјековна владавина Вашег Славног Дома Њему угодна, а народу Његовом срећна и корисна.

Да небо све веће знаке своје Божанствене милости на Тебе — Величанство — и на Узвишени Твој Дом излива, као видни доказ служи нам то, што Бог са висине свог вјечног престола данас — Тебе Господару, — подиже на Краљевско достојанство, које нашљедствено прелази и на Твоје потомке.

И тако, Твоја драга и мила Црна Гора, с поносом од сада, носећи име Краљевине, које је достојанство она у потпуном смислу још одавно и заслужила.

Величанство, Узвишени и Благовјерни Краљу и Господару,

Твоја Краљевина — Црна Гора — унакрст с краја на крај — данас плива у неописаној радости, јер данашњи историски акт, проглашења Њеног за Краљевину испунио је праведне жеље храброг и вјерног народа Твога Величанства.

То је видни знак још једне јаке везе, којом се народ црногорски за сва времена духовно спаја са Твојим Величанством.

У неразлучној духовној вези, која кроз читава два вијека овако ствара чврсту заједницу, осјећања и мисли народних, са витешким Претцима Твога Славног Дома и с Тобом, почива она велика морална снага и моћ Црне Горе.

Величанство,

Проглашење Твоје за Краља поносне Црне Горе није само из-

раз просте формалности, него је то дјело, којим се манифестује излив благослова Божјег на Тебе, Твој Славни Дом и на Твоју Краљевину.

Данашње наше велико славље, са својим историјским значајем, не зависи само од жеља вазда вјерног Ти народа, него од воље Свемогућег Бога, који је Твоје Величанство на Владалачком Престолу Црне Горе здрава и чила пуних педесет година подржао.

Благовјерни Краљу и Господару, ово проглашење великог је значаја; и догађај овај прави дубоко зарезану границу између прошлости и будућности.

Налазећи се данас на овако значајном историјском раздвоју државног живота, дужни смо Ти — Величанство — захвалити, што си вазда знао мудро спајати будућност са прошлошћу. Оваква Твоја мудрост, пошљедица је данашњег великог славља; пошљедица је и овај за свакога очигледни државни напредак, у којем гледамо најбољу гаранцију за бољу и срећнију будућност наше нове Краљевине.

Узвишени Краљу и Господару, бриљантна прошлост Твоја за сваког је отворена књига, исписана златним писменима Твојих великих дјела, која си своме драгом народу учинио.

У историји српскога народа, славно име Твоје, вјечно ће живјети.

Између многих Твојих дјела напоменућу у кратко само то: да си вазда био прожет увјерењем, да су напредак и благостање народно најпоузданији, кад се подижу на тврдом темељу Божанствене науке Христове.

И тако Твојим мудријем старањем у нашој домовини никле су и процвјетале многе и многе културне установе.

Срећа, којом Те небо одликовало, срећа је и вјерног народа Твог; јер све што си том срећом постигао, све си то учинио за народ Твој.

Овдје пред Светим престолом Божјим са пуно утјехе могу казати: да је Твоје Величанство у свима струкама државног живота, како у земљи, тако и у иноземству многе и велике успјехе постигло.

Узвишени Господару, урадио Си нам много, и стекао Си нам доста.

Најпрва и велика Твоја срећа послужила Те у избору Твоје брачне сапутнице Њеног Величанства узвишене, побожне а мудре Краљице Милене.

Она је била прави ангел хранитељ живота Твог и мудра савјетница за добро Дома и народа Твог.

У Њеној високој Особи оличене су све особите врлине, вјерне духовне кћери свете православне цркве; добре мајке и мудре Владарке.

Вјерни Ваш народ Вама је дубоко обвезан; зато данас он у цијелој земљи најтоплије молитве приноси Творцу небесном за Вашу Величанства и за Ваш Краљевски Дом.

Свемогући Бог, који је Ваша Величанства многим милостима обасуо, нека Вас дугољетно поживи, и нека Он у Вашему славном Дому на вјечна времена утврди Краљевско достојанство, на славу и величије своје, а на срећу и благо нове Ваше Краљевине — Црне Горе.

По изласку из цркве пуцао је 101 топ, војна музика свирала је црногорску химну, а одушевљено клицање пратило је Њихова Величанства све до Двора.

У исто доба одржана је служба Божја са благодарњем и у свијем манастирима и парохиским црквама по унутрашњости.

Кад се је свечани ход повратио у Двор, Узвишени Слављеници примали су честитања од Високих Го-

стију, страних изасланика и дипломатског кора.

Док су честитања у Двору трајала, војска је учинила шпалир до Дома Краљевске Владе, и све корпорације, које су имале поздравити Њихова Величанства, заузели су у Дому своја мјеста и очекивали Њихов долазак. Пред Домом била је и војна музика, која је Узвишене Слављенике поздравила свирањем народне химне, кад су у свечаном ходу са свима члановима Краљевске Породице и Високим Гостима, праћени бурним народним клицањем, дошли из Двора у салу Дома, гдје су од присутних великим овацијама дочекани били.

У пространој, дивно израђеној и скупоцијеним сликама, вијенцима и заставама окићеној сали, Њихова Величанства и Високи Гости, заузели су нарочито подигнута мјеста, па су настала честитања.

Први је поздравио Његово Величанство Краља Господара предсједник Народне Скупштине г. Марко Ђукановић овим говором:

Ваше Величанство!

Узвишени Господару!

У овим свечаним часовима, када се у најзабаченијем кутићу миле нам домовине чује пјесма весеља, када се са свијех наших цркава и манастира развијешу низа горе и дубраве звуци звона и када са наших тврђава и утврђења пропраћају данашњи народни празник громови из убојних топова, славећи дан, којим се у повјесници српскога народа означаје почетак новог живота, дан, када синови Црне Горе одушевљено клицање свега доброга Српства славе педесетогодишњицу владања Вашег Величанства на пријестолу црногорском, Ваш Златни Пир и проглашење своје отаџбине Краљевином, а Вас Краљем, у тим свечаним часовима ево и нас, Народног Представништва, ком имам особиту част бити предсједник, да Вам, Узвишени Владаче наш, изјавим у име народа Црне Горе, чији је оно израз, да се осјећамо најсретнијим, што нам је пало у дио да будемо учесници заједничкога славља, израз народне воље, која је у овим данима од историјског значаја и којом је он јутрос прогласио Црну Гору Краљевином, а Вас, Господару, својим Краљем с нашљедном династијом.

Ваше Величанство!

Заслуге Ваше за напредак наше отаџбине велике су. Модерна Црна Гора, то је Ваше дјело.

Прије педесет година наша је отаџбина била само један велики војни стан под ведрим небом, а данас је модерно уређена држава.

Прије педесет година готово се није ни промишљало на просвјету, на радиност, на културну утакмицу и на све оно што сачињава културни и цивилизовани живот. Једва ту и тамо ако се је могао наћи по који полуписмени човек; наука није прекорачавала часловца и катавасију; школа готово није било. Данас имамо осим основних, по варошима и по свима овећим селима, још и средње школе, писменијех људи у изобиљу, а научних могло би се рећи за наше потребе и за сада довољно.

У корак с мушким ишло је и образовање наших женских, те и у том погледу стојимо данас далеко изнад времена прије педесет година.

Сјајни примјер Вашег Узвишеног Дома, благотворно је дјеловао на народ, те је женско образовање постало предметом нарочите пажње и у породици и у школи.

И овај успјех има се приписати Вашем очинском старању.

Прије педесет година Црна Гора имала је само врлетне стазе, по

којима се преко високих планина и дубоких урвина кретао саобраћај, данас пресијецају нашу отаџбину у свима правцима модерни путеви, по којима јуре чак и аутомобили, а по једном дијелу отаџбине жељезница и пароброди.

И то је плод Вашег очинског старања за напредак ове земље.

Прије педесет година јавнога живота, осим војинствености, по готову није било никаквог. Сад се тај живот у свима правцима разграно. Трговина и радиност дошли су до пунога свога значаја, и благодарећи погодним условима, који потичу из државних установа и створених саобраћајних средстава развијају се непрестано даље.

Прије педесет година је сребрна, а још више златна пара била велика ријеткост, данас је једно и друго у изобиљу. Данас Црна Гора има свој сребрни и златни новац.

Од нередовне народне војске са кременачама створило је Ваше Величанство војску, која је на висини савремене организације, снабђевену најсавршенијим оружјем, са свима осталим потребама, а урођено и прослављено јунаштво црногорско подигли сте пером и мачем дотле, да Вас је благодарна војска прозвала царем јунака.

За уређене државне финансије, које су камен темељац свакога здравог државног живота, има да се благодари Вашој мудрој бризи.

Ви сте земљи дали модерне законе, који су регулисали правне односе држављана. Ви сте се очински бринули и за привреду, која је за ово педесет година одмакла далеко од стања, у ком се је налазила за вријеме Вашег ступања на пријесто. Ви сте, најзад, извели до пошљедње тачке организацију државну и створили све потребне модерне установе.

Заслуге Ваше за ову земљу, Господару, познате су свакоме сину наше отаџбине, оне су урезане дубоко у срцу свакога од њих. Повјесница ће их у златним словима предавати од нараштаја нараштају, да им служи као буктиња на путу среће и свесрпског напретка.

А шта да каждемо, Господару, кад погледамо на границе наше отаџбине прије педесет година и ове данашње? Оне су знатно проширене. Данас имамо и своје приморје с прекрасним лукама.

Онај, који буде приповиједао потомству како се ратовало и ко је по мрачним ноћима и хучним непогодама у гори и по луговима испод високога Сутормана искрсавао, непознат то код ове, то код оне гомилице ратника, који су око санивих ватрица ћуђорили поред уморних и заспалих другова, тај ће најбоље умјети да каже, колика је Ваша заслуга и како је наша отаџбина проширена.

Али има још нешто, што у животу наше отаџбине блиста Вашим именом, љубљени Господару. Има нешто чим сте Ваш народ задужили неисплативим дугом благодарности, а повјесницу наше отаџбине дугом вјечног признања. То је Устав, Господару, који сте из сопствених побуда и драговољно подарили Вашему народу.

Племени је био смјер Вашег Величанства, кад сте речени Устав дали. Хтјели сте да пружите могућност свакоме Вашему држављанину да с Вама подијели бригу око напретка ове земље, да се тиме снага народа јаче усредсриједи, да се развије утакмица ко ће боље послужити Пријестолу и Отаџбини, а да међу Црногорцима не буде друге разлике до те, која их дијели по личним заслугама и врлинама.

Народно Вас је Представништво потпуно схватило и искрено је прихватило, да Вам буде пома-

гач у даљем развију здравога уставнога живота, свечано изјављујући, да ће и ту, као и у свему другом, народ Црне Горе остати вјеран традицијама своје старине и стојати непоколебљиво уз Вас и с Вама.

Прелазећи на спољни живот наше домовине, сретамо се и ту с великим Вашим успјесима. Државничка мудрост Ваша и врлине Ваше као Владача стекле су нашој отаџбини поуздане и моћне пријатеље, а осим тога и углед у свијету, који испуњује наша срца гордошћу. Имамо пуно права кад се дичимо нашим земљом, и кад се поносимо Вама, својим мудрим Владачем и Вашим узвишеним Домом, Ви сте понос наш, Ви сте данас понос и цијелог Српства.

Узвишени Господару,

Ваш одан народ и ми његови представници, свјесни свију тих великих дјела Ваших, сматрамо за најсветију дужност, да тековине Вашег ума, труда и мудрости чувамо као скупе драгоцености и да их повећамо, унаприједимо и развијемо у чисто народном духу.

Ваше Величанство!

Нема тога црногорског срца, које данас не плива у радости и које не кличе овом срећном слављу и овоме радосном чину, који је испунио данашњи дан. Нема у Црној Гори данас једнога сина њеног, који неће с родољубивим усхићењем примити вијест, да се наша мила Црна Гора, очувана и на достојној висини подигнута, трудом и напорима Вашим и Вашег вазда вјерног народа данас уздигла на степен Краљевине.

Народно Представништво, увјерено у неизмјерној љубави и неограниченој оданости народа Црне Горе према Вашем Величанству и Вашем Славном Дому, а знајући да није у стању одужити се како заслужујете за сва добра, која сте учинили нашој милој домовини, — у име цијелог народа — благодари Свемогућему, који Вас је вазда помагао и руководио у тешким пословима државним, који Вам је дао у Њеном Величанству Краљици Миленој анђела хранитеља, који Вас је кријепо на путу живота, рада и борбе и који Вас је наградио, дајући Вам најкраснију и најсрећнију пород, моли Му се, да и даље буде чувар, помоћник и савјетник Вашег Величанства, и да Вас још дуг низ година поживи чила и здрава на срећу Вашег Славнога Дома и јуначкога народа Црне Горе. И кличемо из пуних груди и у вас глас:

Живјело Његово Величанство Краљ Никола I!

Живјело Њено Величанство Краљица Милене!

Живео Престолонашљедник Краљевић Данило!

Живео Узвишени Краљевски Дом!

За тим је предсједник Министарског Савјета г. др. Л. Томановић држао овај говор:

Ваше Величанство!

Господару!

На овај радосни дан педесетогодишњице Ваше среће владавине и Богом благословенога Златнога Пира, у најдубљој понизности, Министарски Савјет подноси Вашем Величанству честитање са најбољим жељама, да Вашом срећном и чврстом руком управљате још дуги низ година судбином Црне Горе.

Кад је Ваше Величанство прије педесет година дошло на Престо Ваших Славних Предака, нашло је Црну Гору прослављењу вјековном борбом „За крст часни и слободу златну“, — нашло је народ, који је живио да ту последњу стопу Српске земље, никад

непокорену, сачува слободну своје потомству за боље дане.

Пошто је на кобном Косову пала Српска Царевина; пошто за тим све Српске земље једна за другом турском силом бише покорене: дође ред и на посљедњу равну Зету... Али ни тада „Богочраними Господар Зетски“, Иван Црнојевић не пада духом и не предаје се судбини осталог народа Српскога, него се повлачи у овај, онда неприступни склоп планина под Ловћеном, са Врховним Црквеним Поглаваром, са својом Властелом и својим изабраним народом, те оснива Црну Гору, и у њој ову своју престоницу, којој повјерава Српску Државну Мисао, што и данас свједоче они државни грбови, Душанови Орлови, на камену извајани, свети остаци рушевина Ивановога Двора и дивнога Манастира, у коме су се црквене књиге за штампу приређивале и на свијет издавале, прве у читавом Православном Свијету.

Када је турска поплава била одбијена од Беча и Будима с ове стране Саве и Дунава, тада почиње она света борба у Црној Гори, гдје су већ били Црнојевићи Цетињским Владикама највишу власт земаљску оставили.

У тој великој опасности, само је Божје Провиђење хтјело да народ изабере Вашег Великог Претка, Господару, Владику Данила, који окупи народ и опаса га снагом јединства, па наставља свету борбу великом побједом на Царевом Лазу — борбу, која разбија гробну тишину по цијелом Балкану — борбу, која уз гусле пјевана лијечи ране потлаченог народа унаоколо Црне Горе — борбу, која наду буди и груди надимље првим Српским Великанима: Рајићу, Доситију, Мушићком и њиховим сатрудницима на пољу нове српске просвјете.

Али се значај ондашње Црне Горе још боље огледа, Господару, у тајним меморандумима Задарских Архиепископа, које су шиљали Сенату Млетачке Републике. Ту се обавјештава Сенат, како се Цетињске Владике сматрају наследницима Црнојевића; како се попут Руских Царева називљу Господарима, надостављајући да Господар значи Император; како у Црну Гору долазе Руски генерали и доносе дарове Руских Царева; и најпослије, како Владика Василије пружа једну руку на Арбанију а другу на Далмацију.

Па је, Господару, настало вријеме, кад је Ваш Свети Предак у Манастиру Савини благословио савезно оружје руско и црногорско, које је војевало до Дубровника и Корчуле противу оружја свјетског освајача Наполеона Великога, који се справљао да и Црном Гором завлада.

Ето, Господару, како су Вам Ваши Претци предали Црну Гору — у вјековној борби за Српску Државну Мисао очеличену војну силу са великим историјским позовом.

И Ваше Величанство одмах је наставило ту свету борбу у два велика осветничка рата за слободу Српскога Народа. У потоњем сте лично предводили храбру војску Вашу до Велеша и преко Сутормана до мора Српскога и до Бојане по свим бојиштима, генијалним полетом, у легендарним биткама, са сјајним побједама, проширивши Црну Гору цијелом Захумљу и дијелом Рашке; у равном Зетом, колијевком Немањином и милом „Дједином“ свих Немањића; па Приморјем Српским, отворивши Црној Гори слободне путове, по Српском мору, са осталим свијетом.

Послије толико витешких мука и циновских напора, чекали су

Ваше Величанство ништа лакши подвизи сасвим друге врсте. У трајном непријатељству са Турском, и Славни Претци Ваши и Ви, Господару, срећни сте били кад сте могли набавити по мало оружја, праха и олова, а у неродним годинама и хљеба Вашему драгоме народу, који је у вјерној и трајној служби Отаџбини улагао све своје силе за њен опстанак и не мислећи о опстанку својих породица. Чекала Вас је, Господару, брига, како ћете подићи народно благостање, како ћете Црну Гору изједначити са осталим срећним државама, у колико то допуштају историјски позив њен, још недовршен; дух народа њеног и њене дубоко укоријењене установе, јер Црна Гора није од јучер.

Министарски Савјет најпонижније подноси Вам, Господару, ову књигу, у којој су сабрани, по архивским документима, у доста блиједој слици, успјеси Вашег неуморног рада и очинске брига. Вашег просвјетљеног ума и неисцрпне љубави по свим пољима народног и државног живота — чим сте, Господару, до данас подигли благостање Вашег драгога народа и Вашу државу унаприједили.

Толикеваше заслуге, Господару, и заслуге Ваших Славних Предака, дубоко су засадили у души Вашег народа такву благодарност и љубав према Вашем Дому, да Ваш Дом заузима мјесто међу најпопуларнијим владајућим Домовима у Јевропи.

Та народна благодарност, љубав и оданост бескрајна, данас находе виднога израза у Краљевском Достојанству, на које данас подижу Вас, Господару, и Ваш Дом; достојанству, које одавна тражи историјско право ове Ваше класичке земље Српске, на којој је поникла прва Српска Краљевина Михаље Војиславића, Бодина, Ђорђа и Светога Краља Владимира, још прије златног доба Немањинског.

Честитајући Вам, Господару, Краљевско Достојанство, којим Ваш Дом и Црна Гора заузимају међународни положај, који одавна заслужују, Министарски Савјет из препуних груди радости и оданости, кличе:

Живјело Његово Величанство Никола Први, Краљ Црне Горе! Живјело Њезино Величанство Краљица Милена, народна Мајка! Живјело Његово Краљевско Височанство Престолонашљедник Краљевић Данило!

Живио Краљевски Дом Петровић—Његоша!

Живјела и напредовала Краљевина Црна Гора!

Послије овог говора предсједник Министарског Савјета предао је Његовом Величанству Краљу јубиларну књигу.

У име православног свештенства поздрављу је Његово Величанство Краља Епископ Рашко-Захумски г. Кирил овим говором:

Ваше Величанство,

Благовјерни и Богом благословени Краљу и Господару!

У непоколебимој вјерности и привржености Теби, Величанство, и узвишеном Дому Твоме и са осјећањима најдубље благодарности и признања за Високу благодатну пажњу, заштиту и помоћ, коју си, Благовјерни Краљу и Господару, светој цркви и служитељима њеним свагда милостиво указивао — свештенство православне црногорске цркве смијерно приступа узвишеном Престолу Твоме подносећи Ти, мили Оче отаџбине, најсрдачније честитање педесетогодишњице Твоје Богом благословене, славне владавине и срећног брачног живота са Твојом Узвишеном Су-

пругом, а племенитом народном мајком.

Уједно, свештенство је срећно што се може данас поклонити сјајном Краљевском Престолу Твоме и честитати Теби, Дому Твоме и отаџбини Краљевско достојанство, које сте, узвишени Краљу и Господару, Ти и бесмртни Претци Твоји са јуначким црногорским народом, вјековним напорима и борбом за српску слободу и независност миле наше отаџбине Црне Горе, богато заслужили.

Прими, Величанство, смирена честитања од нас вјерно оданих Ти служитеља Божијег олтару, који у највећој духовној радости и патристском одушевљењу милостивом и праведном Богу благодаре, што је неуморне владалачке трудове Твоје крунисао сјајним успјесима и обилно благословио Тебе, Узвишени Дом и народ Твој, — и најтоплије се молимо Свевишњему, да Вас и у будуће милостивим оком и светим благословом Својим прати.

Али се данас радују и у небесној цркви славе и благодаре Бога свете душе Дома Твога и осталих српских Светитеља, које си Ти, побожни Краљу и Господару, на тешком владалачком путу Твоме у помоћ призивао и они су Ти увијек помагали. Њихове моћне молитве код Престола небесног помогле, да Свемогућа Десница Божија и унапријед руководи Тебе, витешки Краљу и Господару, Узвишени Дом и народ Твој на Богом благословеном путу, који води срећној и славној будућности свега српског племена!

Живјели!

У име римокатоличког свештенства честитао је о. Метод Радић, управитељ Барске Архиепископије, овим говором:

Ваше Величанство!

Данас, на завршетку Вашег педесетогодишњег срећног и славнога владања, сва Црна Гора слави ријетко славље и заносно се весели.

Данас из душе свакога Црногорца извија се врућа жеља и молитва, да Отац Небесни сачува Ваше мило нама здравље и драгоцјени живот, за многа и многа љета.

Велим, за многа љета, јер у течају Вашег педесетогодишњег владања маленом али славном и јуначком Црном Гором све сте чинили и учинили, што најсретнији смртник, вјештак и геније, а дневним и ноћним радом, самопожртвовања пуним, игда учинити може.

Величанство!

Не само Црна Гора, но и свијет остали гледа данас на Вас са дивљењем, као на Владоца, који је знао и умио, да у течају свога дугога владања проведе сретно брод мале али јуначке земље милом силејске грозних понора, гудура и провалија у пристаниште мира, те сада весели, сретни и задовољни уживамо обилне благодати Вашег педесетогодишњег дјеловања на пољу просвјетном, политичком и економном.

Зато народ, испуњен харношћу, признањем и оданошћу, данас и круни Ваше Величанство круном, у којој поред без броја драгога камења одсјејају ми у очи, као католичком свештенику, особито два, а то је склопљени конкордат са римском Столицом и увођење старословенскога богослужења у Архиепископији Барској, с чим је Ваше Величанство жељело, да столицу српских Примаса издигне на висину, на којој је била за владања славних српских владара XI, XII, и XIII. вијека.

Величанство!

Сретним се сматрам, што овај час, који ће српска историја злат-

ним словима забиљежити на својим страницама, могу да поднесем пред пријестоље Вашег Величанства, као управитељ Архиепископије Барске, смијерно честитање моје, мојих свештеника и моје пастве, Вашему Величанству свесрдно одане и вјерне, а за сретно мудро и славно педесетогодишње владање јуначком Црном Гором, молећи се свевишњему Богу, да Ваше Краљевско Величанство и сав Ваш Краљевски Дом укријепи здрављем, снагом оснажи и срећом испуни, како би Ваш посадашњи рад, као и досадашњи, био вазда, ако Бог да, успјешан, сретан, трајан и славан.

У то име кличем: Живио нам први Црногорски Краљ Никола I!

Живјела Краљевина Црна Гора!

Напошљетку, од стране мухамеданског духовенства држао је кадија Карађузовић овај говор:

*Ваше Величанство,
Славни Господару!*

Остављајући другима, да нижу пера славе на свијетли вијенац Твоје главе, ја узимам слободу, да на олтару данашњег Твога славља, у име своје и од стране духовенства црногорских Муслимана поднесем оно, што сви у нашим срцима осјећамо, а то је неизмјерна и најпокорнија благодарност за велика добра, што си Ти нама учинио, од како смо постали црногорски држављани. Као Твоји вјерни поданици ми уживамо такве повластице у Твојој слободној држави, какве остали Муслимани нигдје ни у којој другој хришћанској држави не уживају. Ми знамо, да си у томе имао доста труда и напора, али се није чудити, јер помирити браћу, која су се 500 година клала, није лаки посао, мудри Господару. Ми имамо пред Тобом сва права и приступа, ако не и више, као храбри Црногорци. Ми смо заступљени у свијема гранама црногорског живота; заступљени смо у судовима, у администрацији и у највишем државном тијелу. Заступљена је наша шеријатска и вакуфска самоуправа, заступљене су наше цамије и мејтепи, старе које су биле и нове, које су се с Твојом дозволом оградили. Све је нама заступљено и одобрено, да наша вјера буде у додиру са Шеик-ул-Исламом, односно високом Калифатом. На нама остаје, да Ти се за то одужујемо, великодушни Господару. И за то у име своје и од стране духовенства и свију црногорских Муслимана подносим на подножју Твога Краљевског Пријестола најдубљу благодарност са најпонижнијом молбом, да се наша благодарност забиљежи на листовима историје овог великог славља — славног српског Владара, кога из дубине наших срдаца поздрављамо и кличемо Му: Живио!

Живјело Њено Величанство Краљица Милена, народна Мајка!

Живио Његово Краљевско Височанство Књаз Данило Престолонашљедник!

Живио Сретновладајући Дом! Живјела Краљевина Црна Гора!

На све ове говоре, који су били праћени бурним одобравањем и клицањем, Његово Величанство Краљ Господар захвалио је говором, који доносимо на челу листа. Говор Господарев саслушан је великом пажњом, и кад је завршен, одушевљеном клицању није било краја.

Њихова Величанства са члановима Краљевског Дома и Високим Гостима вратила су се за тијем у свечаном ходу у Двор, праћени онако исто одушевљено као и при доласку.

Послије подне давало је Биоградско Пјевачко Друштво концерт у квадрату Дома Краљевске Владе, на коме су били и неки чланови Краљевског Дома.

У вече је Кр. Хрватско Народно Позориште давало у Зетском Дому свечану представу „Балканске Царице“. Позориште је било дупке пуно најотмјенијег грађанства, а представу је благоизволио посјетити и Његово Величанство Краљ Господар са Њ. И. В. Великим Књазом Петром Николајевићем, Њ. В. Књазом Францом Јосифом Батенбергом и Њ. Њ. Кр. Кр. В. В. Књазом Мирком и Књагињом Наталијом. Узвишени Краљ-Пјесник са Високим Гостима био је одушевленио поздрављен при доласку у позориште, и са великим задовољством пратио је ток представе, на којој се задржао до другог чина, а за тим је с Високим Гостима, испраћен бурним клицањем, пошао у Двор Њ. Кр. В. Престолонашљедника Краљевића Данила.

Ту је била приређена „гарден-парти“ за Високе Госте, на коју су били позвати и гости са стране, чланови Биоградског Пјевачког Друштва и представници штампе. Том приликом било је и сјајно освјетљење вароши и околних брда, а у општинском парку био је велики вотромет, музика и народно весеље.

У исто доба било је и велико освјетљење вароши и истакнутих положаја и по унутрашњости.

Други дан свечаности. Као и првог дана, у 5 сати изјутра музике су са фанфарама обишли свирајући варошке улице, а у 7½ сати, на глас три топовска метка, војска је направила шпалир, а и корпорације су заузеле своја мјеста од Двора до Влашке цркве, гдје су Њихова Величанства Краљ и Краљица вјенчани прије педесет година. У Влашкој цркви служена је у 8 сати архијерејска служба с благодарјењем, на којој су одговарали чланови олд. Првог Цркв. Пјевачког Друштва „Његош“. У цркву су дошли само Њихова Величанства Краљ и Краљица, праћени поздравима војске и одушевленим народним клицањем.

По свршетку благодарења Високопреосвештени г. Митрополит Митрофан поздравио је са царских двери Узвишене Слављенике овим говором:

*Ваша Величанства,
Благовјерни и Узвишени Краљу
и Премилостива Краљице!*

Срећни брачни живот Ваших Величанства благословио је Свевишњи. Са пуно радости и утјехе могу рећи: да је брак Ваших Величанстава био срећан, колико за Ваш Славни Владалачки Дом, толико за Црну Гору.

Кад се при данашњему великоме славу у мислима пренесем на онај прије 50 година срећни дан, кад су Ваша Величанства у овоме светоме храму Божјему брачну везу закључила, па кад тај Богом благословени дан успоредим са даном данашњим, то златни пир Ваших Величанства представљам сјајну и бриљантну слику великог дара Божјег, којег је над Вашим Величанствима, над Вашим славним Домом и над Црном Гором небо обилато ниспослало.

На тој Богомданој слици, коју је само једина свемогућа десница Божија тако величанствено могла насликати, ми са неописивом радошћу данас видимо Ваша Величанства окружена прекрасном китом Узвишене и драге Ваше дјеце, дичних Ваших снаха, зетова и унучади.

Из срећнога брака Ваших Величанстава процвјетао је најљепши цвијет дичног Ви порода, што краси Ваш славни Дом, а вазда вјерни Ви народ испуњава највећом радошћу.

Прворођени син Ваших Величанстава, Његово Краљевско Височанство Узвишени Престолонашљедник Краљевић Данило, са својом милом и драгом браћом Мирком и Петром јамчи моћ и снагу дичног Краљевског престола славне династије Петровић-Његоша, а новој Краљевини поноситој Црној Гори обећава сјајну и најљепшу будућност.

Узвишена пак женска дјеца Ваших Величанстава, својим Богомдарованим многобројним врлинама, кресе и диче извјесне великомоћне Европске Владалачке Дворове, што Вам — Узвишени Краљу и Милостива Краљице — као срећним родитељима велику радост и утјеху чини, а Вашој Краљевини драгој Ви Црној Гори особиту част и понос доноси.

За овако велике милости, које је Бог ниспослао на Баша Величанства, Ваш славни Дом и Ваш народ, са пуно радости и весеља Ваша Величанства данас могу дужну благодарност изјавити Творцу небесном са ријечима Св. Писма: „Се азъ и дѣти яже ми даде Богъ“. — Ево Нас и дјеце што Нам их даде Бог!

У изразу ове дубоке благодарности огледа се и неописана радост Ваших Величанстава, што се данас овако срећно налазите окружени Богомданом узвишеном Вашом дјецом.

Велику ову радост с Вама заједно данас дијели и вјерни Ви народ, јер у срећи Вашој народ и своју срећу гледа.

Признати дужни смо, да заједничка ова радост потијече од небеског благослова, ког је Бог ниспослао преко Ваших Величанстава на Ваш Краљевски Дом и на Ваш вјерни народ.

Да је промисао Божји бдио над Вашим Величанствима, за доказ служи нам то, што, у колико народна историја памти, ниједног српског Владара до данас није пратила небесна срећа, каква је пратила Ваша Величанства. Слава и хвала нека је Богу за све то!

Боже дај, да благослов Божји на вјечна времена остане на Ваш славни Дом, а Ваша Величанства нека Свевишњи још много поживи, како би у пуној радости дугољетно уживали Богомдану срећу, и радост свога узвишеног порода, а све на срећу и благо Ваше нове Краљевине, Црне Горе.

По изласку из цркве пуцао је 101 топ, а кад су се Узвишени Слављеници уз непрестано клицањемноштва народа вратили у Двор, војна музика засвирала је црногорску химну, а пред Двором сусрели су Их узвишени Синови, Зетови, Кћери и Унучад и топло Им честитали. По том су у Двору честитали још дипломатски кор, чланови Краљевске Владе, председништво Народне Скупштине, поглавице свију вјероисповијести и госпође по нарочитом церемонијалу.

Њихова Величанства са члановима Краљевске Породице и Високим Гостима изишли су затим на дворски балкон и посматрали дефиловање, које је ишло овим редом: шлолска дјеца, једна чета старијих Црногораца наоружаних оружјем из 1860. године, једна чета модерно наоружаних Црногораца, чиновништво уређено по ранговима, разна друштва, делегације и народ из мјеста и унутрашњости, распоређен у недогледној поворци по Областима.

За све вријеме дефиловања свирала је пред Двором војна музика, а само дефиловање испало је ванредно лијепо и одушевленио, и изазвало је чешће одобравање Високих Гостију. Нарочито је био дирљив приказ, кад су дефиловали стари Црногорци с оружјем из 1860. године, а предводио их је као коман-

дир г. сердар Р. Пламенац, који је и Његово Величанство Краља Господара поздравио лијеписом говором, на који је Његово Величанство топло захвалио, и изишавши међу старе ратнике, свакога милостиво ословио.

У 1 сат послје подне Њихова Величанства Краљ Виктор и Краљица Јелена са Њ. Кр. В. Књагињом Јеленом од Србије отпутовали су с Цетиња. Полазак Њихових Величанстава, по Њиховој нарочитој жељи, није био званичан, али зато су се ипак пред Двором искупили министри и великодостојници и чланови официрског кора, који су Високе Госте заједно са мноштвом окупљеног народа прикретању поздравили бурним клицањем. Опроштај Високих Гостију са Њиховим Величанствима и узвишеним Сродницима био је дирљив, а испратили су Их до Бара Њ. Кр. В. Престолонашљедник Краљевић Данило и Њ. Кр. В. Престолонашљедник Краљевић Александар од Србије.

Послије подне био је концерт Биоградског Пјевачког Друштва и народно весење по цијелој вароши; у вече је у Зетском Дому била представа Хрватског Земаљског Позоришта, а у општинском парку велики гарден-парти, коју је гостима приредио прославни одбор. У парку су свирали музика и тамбурашки оркестар олд. Радничког Друштва, а пјевали су наизмјенце разна пјевачка друштва. Гарден-парти трајала је до неко доба ноћи и испала је у свему врло добро.

Трећи дан свечаности. У уторник 17. о. мј. било је у 8 сати изјутра на Обилића Пољани дефиловање војске, на коме су били Њихова Величанства са свима Високим Гостима осим Њ. Краљ. Височанства Престолонашљедника Краљевића Александра, који се је тек испред подне са Њ. Кр. В. Престолонашљедником Краљевићем Данилом био повратио из Бара. Долазак Њихових Величанстава на Обилића Пољану поздрављен је пуцањем топова, свирањем народне химне и народним клицањем, које се разлијегало из хиљада грла.

Војском је заповиједао командант дивизије г. бриг. сердар Јанко Вукотић, који је за све вријеме дефиловања био до Његовог Величанства Краља. Војска је и овога пута показала ванредан успјех у обуци, јер је дефиловање испало на опште задовољство, чему је дао израза и Њ. В. Краљ у Својој захвалности команданту дивизије г. бриг. Вукотићу. У овом дефиловању учествовали су и чета старијих ратника с оружјем из 1860. године, као и многобројни коњаници, који су из Пиве, Дробњака и Васојевића били дошли на прославу.

Послије смотре војске командант дивизије г. бриг. Вукотић по наредби Његовог Величанства Краља окупио је све офицере и прочитао је пред њима и народом телеграм Њ. В. Цара Руског Николе II из Петерхофа, који гласи:

**Његово Величанству НИКОЛИ I.
КРАЉУ ЦРНЕ ГОРЕ**

Поводом дана, кад црногорски народ проглашењем Црне Горе за Краљевину крунише педесетогодишњицу славне владавине Вашег Величанства, сматрам се срећним, Величанство, да Вам дадем доказ о Мојим осјећајима срдачног поштовања према Вама, постављајући Вас 15. августа за фелдмаршала руске војске. У исто вријеме изјављујем најтоплије жеље за срећу Вашег Величанства, Њенога Величанства Краљице Милене и цијеле Краљевске Породице, као и за напредак Црне Горе, вјековнога друга Русије.

НИКОЛА.

Читање телеграма изазвало је код присутне војске и народа неописано одушевљење.

Истог дана, пошла је на поклон Њ. В. Краљу лијепа кита Бокеља. Посланик д-р Александар Митровић, који је предводио своје земљаке, поздравио је овако Његово Величанство:

„Ваше Величанство,

„Не заборављајући крвине и народносне везе, које везују кршну Црну Гору са кршном и лијепом Боком Которском, дођосмо, да Вас поздравимо и да Вам честитамо ријетку славу.

„Жао ми је, Величанство, што нијесмо могли бити срећни, да јуче или прекјуче приступимо пред Ваше свијетло лице. Тада бисмо приступили на стотине, мјесто на десетине.

„Ипак, и ово мало, што нас има из свих крајева Боке, биће довољно, да још једном посвједочи братство, које вијековима спаја нашу Боку Которску са посестримом Црном Гором.

„Понављајући жеље нашег узвишеног Владарца и Господара, Цара Краља Фране Јосифа I., желим Вашем Величанству дуги и срећан живот на радост и понос Вашег народа.

„Живјело Њег. Величанство Никола I., Краљ обновљене српске Краљевине!“

Њ. В. Краљ захвалио је топло свијема, а нарочито г. говорнику на срдачном поздраву.

Послије подне у 6 сати, било је свечано отварање мале италијанске изложбе. У просторије изложбе дошли су Њихова Величанства Краљ и Краљица и Њихова Краљ. Височанства Престолонашљедник Данило и Престолонашљедниковица Милица, наши министри и великодостојници и многи познани гости с госпођама.

У павиљону изложбе поздравио је Његово Величанство Краља подужним говором председник изложбеног одбора г. О. Виталини и на крају Га је замолио, да благоизволи прогласити изложбу отвореном, што је Њ. В. Краљ и учинио.

По том су Њихова Величанства у пратњи председника г. Виталини-а обишли изложбу, у колико је иста до сад уређена. — У 8 сати у вече давала је гостима Општина вароши Цетиња у башти Гранд Хотел-а сјајан банкет. Кад је шампањско служено, председник Општине наздравио је гостима, а послје њега узео је ријеч Др. Полит-Десанчић и дугим, патриотским, бурно акламираним говором наздравио је Краљу Николи и Краљици Милене. За тим су још наздравили г. Стеван Ђурчић Краљу и Црној Гори, г-ђа Савка Суботићка Црној Гори, представник руског Телеграфског Агенства г. Духовецки, Чех Др. В. Черни у име Златног Прага, један италијански новинар и А. Жујовић.

Све здравице примљене су бурним одобравањем и клицањем Узвишеним Слављеницима. Са банкета пошли су сви гости у Дом Краљевске Владе, гдје је био приређен сјајан бал у присуству цијелог Краљевског Дома и Високих Гостију, који су играли са Својих мјеста са великим задовољством посматрали, и каткад и у иностранци учествовали. Око поноћи Њихова Величанства са Високим Гостима оставили су бал, испраћени бурним клицањем и свирањем химне, а остали гости забављали су се и даље до касно у ноћ.

Јучер изјутра стигла је под Бар да поздрави Барско Пристаниште, кр. грчка морнарица са Њ. Кр. В. Престолонашљедником од Грчке Краљевићем Константином, који је

дошао да у име грчког Двора честита Њ. В. Краљу Господару јубилеј. Пред Високог Госта пошли су у Бар Њ. Кр. В. Књаз Мирко са олд. грчким дипл. агентом г. Евгениадисом, а у пратњи првог ађутанта Њ. В. Краља Господара г. Мих. Поповића и орд. официра г. ком. М. Томановића, који су Високом Госту и пратњи били аташирани. По свечаном дочеку флоте у Бару, а после кратког одмора на Тополици, Њ. Кр. В. Престолонашљедник Краљевић Константин са Њ. Кр. В. Књазом Мирком и пратњама кренули су се Цетиње. До Ријеке изишао је у сусрет Високом Госту Њ. Кр. В. Престолонашљедник Краљевић Данило и довео са се с Њим до Цетиња, гдје су стигли на по сата по подне.

Високом Госту спремљен је овдје свечан дочек. Војска је била учинила шпалир од уласка у варош до Двора, а пред Двором била је с једне стране постројена почасна чета са војном музиком и официрским кором, а с друге били су министри, државни великодостојници, народни посланици и новинари. Кад се Високи Гост приближио к Цетињу, зазвонише звона и запуцаше топови, а код тријумфалне капије на уласку у варош дочекао Га је предсједник Општине г. Ј. Дрљевић са општинским одбором и поздравио добродошлицом, на чему је Високи Гост топло захвалио. Ту Га је поздравио и командант дивизије г. бриг. сердар Ј. Вукотић, и допратио накону до Двора, уз непрестано поздрављање војске.

Војна музика је засвирала грчку химну, народ је одушевљено клицао, а почасна чета одавала прописане почести, док је Њ. В. Краљ пошао у сусрет Високом Госту, који је међутим сишао са аутомобила, и с Њим се срдечно загрлио и поздравио. Исто тако срдечно поздравио се Високи Гост и са Њ. Ц. В. Великим Књазом Петром Николајевићем, Њ. Кр. В. Краљевићем Александром, Њ. В. Књазом Францом Јосифом Батенбергом и Њ. Кр. В. Књазом Петром, који су Га заједно с Господаром пред Двором очекивали. Пошто је Високи Гост с Њ. В. Краљем прегледао почасну чету, дошао је до официрског кора, гдје Му је био представљен министар војни госп. бригадир М. Мартиновић. За тим је у пратњи Високих Особа ушао у Двор, гдје Га је у дворском салону очекивала Њ. В. Краљица са члановима Краљевске Породице. Ту су Високом Госту били представљени и чланови Краљевске Владе.

Њ. Кр. В. Престолонашљедник Константин одсио је у Дворцу наспрам Двора Господарева. Синоћ је био у Двору Њ. В. Краља свечани објед у част Високог Госта, на коме су били сви чанови Краљевске Породице и Њени Узвишени Сродници, министри, кр. грчки дипломатски агент г. Евгениадис, чланови пратња и државни великодостојници. За вријеме обједна измијењене су између Њ. В. Краља и Њ. В. Краљевића Константина топле и срдечне здравице, које су пропраћене свирањем грчке и црногорске химне.

У 9 сати у вече био је у сали Дома Краљевске Владе концерт, који су приредили чланови Биоградског Пјевачког Друштва у заједници са члановима италијанског пјевачког друштва из Торина. Концерт је испео у сваком погледу на опште задовољство, а неке тачке богатог и умјетничког програма морале су бити поновљене. Концерт је био ванредно добро посјећен, а присуствовали су такође и Њ. Њ. Кр. Кр. В. В. Књаз Мирко и Књагиња Вјера.

Јутрос, у 9 сати, Њ. Кр. В. Престолонашљедник Краљевић Александар с пратњом отпутовао је с Цетиња. Пред Двором били су министри и великодостојници, нар. посланици и многобројни народ, а с друге стране била је упарађена почасна чета са војном музиком, која је при поласку Високог Госта засвирала српску химну, док је почасна чета одавала почести. Пошто се је Високи Гост најсрдачније опростио од Њихових Величанстава Краља и Краљице, чланова Краљевске Породице и Узвишених Сродника, сисо је у дворски аутомобил с Њ. Њ. Кр. Кр. В. В. Књазом Петром и Књагињом Вјером, који Га прате до границе. Топови запуцаше, а одушевљено народно клицање поздрављаше Високог Путника, који је на топле поздраве срдечно захваљивао.

Вечерас стиже у нашу средину у пратњи Њ. Кр. В. Престолонашљедника Данила и аташираних особа Њ. Њ. И. И. В. В. Велики Књаз Николај Николајевић и Велика Књагиња Анастасија Николајева, који су јутрос дошли под Бар с руском флотом. Велики Књаз Николај Николајевић долази на Цетиње, да као представник Њ. В. Цара Руског Николе честита јубилеј Њ. В. Краљу. На Цетињу се Високом Госту и руским мрнарима спрема свечан дочек.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

— Поводом проглашења Краљевине Црне Горе, Влада Краљевине Србије упутила је Њ. В. Краљу ову депешу:

Његовом Величанству НИКОЛИ I.
КРАЉУ ЦРНЕ ГОРЕ

Министарски Савјет Његовог Величанства Краља Србије моли Ваше Величанство, да благоволите пријети његова најтоплија честитања поводом прогласа Црне Горе за Краљевину. Нека би Бог дао, да нова српска Краљевина под још другом владавином Вашег Величанства донесе славе и среће и Црној Гори и свему Српству. Вашем Величанству јонизан министар иностраних дјела

Миловановић.

Из Софије пак стигла је 16. тек. мј. следећа депеша:

Министру Предсједнику Томановићу.

Велики акт, који је извршио доблесни братски нам народ црногорски, подижући свог возљубљеног и достојног Господара на Краљевско достојанство, искрено је обрадовао владу и народ бугарски, у чије име молим Вас госп. Предсједниче да поднесете Његовом Величанству Краљу и Њеном Величанству Краљици најдубља и искрена честитања. Нека Свевишњи дарује Његовом Величанству Краљу дуг и срећан живот за срећу и славу храбре и славне Бугарима миле братске Црне Горе. За Министра Предсједника

Паприков.

Гостовање Кр. Хрватског Позоришта завршено је синоћњом одлично успјешном представом „Морал Госпође Дулске“. На завршетку овог гостовања, које је израз живе симпатије хрватског народа за величанствену славу данашње Краљевине Црне Горе, ми не можемо смоћи довољно похвале и признања за сав онај умјетнички успјех, који је постигла хрватска драма. На најдостојнији и најсимпатичнији начин хрватски је народ својом блиставом умјетношћу увеличао дане јубиларних свечаности. Захваљујући братској пажњи Хрвата у овој ирилици, Црна Гора топло стеже руку њихову и жељно чека час, када ће интимна наша љубав народна пружити свијету још чвршћих и трајнијих доказа нераздрживости српске и хрватске.

Њ. В. Краљ Никола благоизволио је одликовати г. интенданта Трешчеца III. степеном Данилова ордена, и више оста

лих чланова и чланица Позоришта разним степенима истога ордена и медаљама за ревност.

Особље Кр. Хрватског Казалишта отпутовало је данас с Цетиња.

Из Котора упутио је интендант г. Трешчец нашој позоришној управи овај поздрав:

„На поласку хитам, да још једном захвалим свој господи Краљевске Владе, опћине и позоришне управе на братском дочеку и пажњи исказаној за незаборавних дана велебне цетињске славе хрватског казалишту уз поклик: до сретна виђења!“

Одлични гости. Међу многим гостима, који су дошли да увеличају наше свечаности, налазе се и три архимандрита: Дечански Кирил; Пећске патријаршије Максим и Житомислишки Христифор. Дечански архимандрит Кирил предао је Њ. В. Краљу на дар прекрасан албум, израђен руком калуђера, који представља красоте Високих Дечана.

Исправка. У говору потпредсједника Народне Скупштине г. Мила Дожића, којим је у име Народне Скупштине поздравио Његово Величанство Краља Господара, — штампарском погрешком изостала је — у четвртном раставку иза ријечи права — ријеч *прве*, што се овидјем исправља.

Статистика Сеоских Општина у Цр. Гори СА ГЛАВНИМ КМЕТОВИМА ЗА 1909. ГОД. В. Никшићска Област

Редни број	КАПЕТАНИЈЕ:	Број	
		Општина	Предсједн. (гл. кметова)
1	Никшићска	5	5
2	Требењска	6	6
3	Луковска	9	9
4	Жупска	12	12
5	Ускочка	7	7
6	Дробњачка	8	8
7	Језерско-Шаранска	11	11
8	Планина-Пивска	6	6
9	Жупа-Пивска	7	7
10	Голијска	5	5
11	Опунто-Рудинска	4	4
12	Бањанска	6	6
Свега:		86	86

Број 6.398. Из Канцеларије Статистичког Одсека Књ. Министарства Унутрашњих Дјела. Цетиње, 26. Јуна 1910. год.

Статистика Сеоских Општина у Цр. Гори СА ГЛАВНИМ КМЕТОВИМА ЗА 1909. ГОД. Б. Зетско-Брдска Област

Редни број	КАПЕТАНИЈЕ:	Број	
		Општина	Предсједн. (гл. кметова)
1	Вржегриска	12	12
2	Павковићска	14	14
3	Петрушинска	19	19
4	Мартинићска	9	9
5	Спушка	8	8
6	Пиперска	12	12
7	Љешкопољска	12	12
8	Зетска	4	4
9	Подгоричка	5	5
10	Горњо-Кучка	8	8
11	Доњо-Кучка	8	8
12	Братановићска	11	11
13	Затријебачка	2	2
Свега:		124	124

Број 6.399. Из Канцеларије Статистичког Одсека Књ. Министарства Унутрашњих Дјела. Цетиње, 24. Маја 1910. год.

ОБЈАВА

Пошто се нијесу довршиле лицитације о исхрани рекрутских класа у Команди IV. Дивизије у Колашину, на дан 20. пр. месеца, то се овим поново ставља до знања заинтересованим, да ће се на дан 29. тек. месеца поново одржати јавна лицитација у горњој команди, а у смислу објаве потписатог одјелења од 21. јуна тек. године.

К Броју Р.—2727 Е.—1789. Из Канцеларије Админ. Одјелења Књ. Министарства Војног, 10. августа 1910. год. на Цетињу. 1,2

Школска објава

У почетку наредне 1910/11 школске године отвара се уписивање у I. II. и III. разреду *Богословско-Учитељске Школе* на Цетињу, које ће се извршити 4. 6. и 7. септембра.

Послије одређеног времена неће се ниједан ученик примити, ако не поднесе љекарско увјерење да је био болестан, или ако за упис не добије одобрење од Министарства Просвјете.

Они ученици ове школе, који имају да држе накнадне и поновне испите, полагаће их 9. и 10. септембра.

У I. разред примаће се *само* они ученици, који су свршили најмање четири разреда гимназије и добили за четврти разред исте, уз најмање *врло добро* владање, свједочанство *првога реда*, које не смије бити старије од године дана после пошљедњег школовања.

При уписивању почетници су дужни лично поднијети: *крштеницу, школско свједочанство и љекарско увјерење о своме здрављу*, а такође сваки је ученик дужан *тачно* испунити *пријавни лист* и положити 5 перпера уписнине, ако није државни стипендиста.

Приватисте се не примају. Раније одређено вријеме за уписивање и испите, објављено у 34 броју „Гласа Црногорца“, не важи.

Број 280. Из Канцеларије Ректората Богословско-Учитељске Школе, 7. августа 1910 год. на Цетињу. 2,3

НАРЕДБА

ЗА НОВУ ШКОЛСКУ ГОДИНУ

Пријамни испит

Ученици и ученице, које желе полагати пријамни испит за ступања у ову Гимназију, дужни су се лично пријавити 3. септембра.

На испит ће се пустит само онај ученик-ца, који-а поднесе:

а) школско свједочанство о томе, да је као редован или приватан ђак свршио с најмање добрим успјехом четврти разреда основне школе и да ни у једном предмету нема мању биљешку од *добро*. б) крштеницу о томе, да није млађи од 10 ни старији од 13 година.

При пријамним испитима тражи се од ученика да знају: из *храшћанске науке, српскога језика и рачуна* онолико, колико је прописано наставним програмом за четврти разред основне школе.

Разредни испити

Ученици, који су при крају школске године добили право да полажу испит из појединих предмета; или они, који желе да полажу испите из свију предмета, а на то су добили потребно одобрење, дужни су поднијети молбе за то 3. септембра по подне.

Упис

Уписивање ученика у све разреде вршиће се од 4. до 7. септембра закључно. Сваки је ученик дужан да се при упису лично пријави; само у случају доказаног боловања или сметња, које се нијесу могле отклонити, може се ученик писмено пријавити.

На овај упис доћи ће и ученици, који положе пријамни испит.

При упису сваки ученик-ца подноси:

а) пријавни лист, који ће добити у олд. књижама или у државној штампарији, а који ће прије уписа сам попунити; б) свједочанство од прошле године, или с пријамног испита;

в) новац за уписнину и ђаку библиотеку у готову.

Уписнина је за оне, који су положили пријамни испит т. ј. за нове ученике I. разреда четири перпера, а за све остале ученике пет перпера. Сваки ученик полаже двије круне за ђачку књижицу.

Ниједан се ученик не може ослободити овог плаћања.

Бр 275. Из Канцеларије Управе Велике Државне Гимназије, 13. августа, 1910. год. Цетиње.

ПОЗИВ

Којим се позива Мара кћер Саве Обренова Луковца из Горње Мораче, која је прије (2) двије године отишла у Турску, да у року од (2) два месеца, рачунајући од првог уврштења овог позива у „Гласу Црногорца“, лично престане овој Консисторији, ради коначног ријешења бракоразводног спора са њеним мужем Радисавом Шћепановићем из Роваца.

Не пријави ли се речена Мара у одређеном јој овим позивом вријеме, ради реда поставиће јој се бранитељ, који ће је у овом спору заступати, те ће се и у њеном осуству коначно ријешење донјети.

Број 977. А. 1906—1. Из Консисторије Никшићске, 27. јула 1910. год. Никшић. 2,3